

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Literatuur

- BETTELHEIM, B. (1980). *Het nut van sprookjes*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- FRY, S. (2018). *Mythos. De Griekse mythen herverteld*. Amsterdam: Thomas Rap.
- HARATISCHWILI, N. (2017). *Het achtste leven*. Amsterdam/Antwerpen: Atlas Contact.

De psyche en de beeldende kunst

Verslag van

Singer symposium ›Intimiteit en de psyche›
[Laren, Singer museum, 30 november 2018]

ELLY BOLIJN

Enthusiast geraakt door de titel van dit symposium en door de keuze voor een bijzondere locatie, met een bezoek aan de tentoonstelling over impressionisten, trad ik deze dag nieuwsgierig tegemoet.

Het vermogen om intieme relaties aan te gaan is een kenmerk van psychische gezondheid en beschermt tegen psychopathologie. In de therapeutische praktijk is het een voorwaarde voor het opbouwen van vertrouwen binnen de behandelrelatie. Intimiteit — of het gebrek eraan — is regelmatig basisthema van de behandeling zelf. Problemen met intimiteit kunnen voortkomen uit verstoorde hechting en werken lang en diep door in relaties.

Martin Appelo begint als eerste spreker met *Echo's uit het verleden, relationele gevolgen van slecht gedoseerde oersoep*. Onder ›oersoep› verstaat hij de vroege ouder-kindinteractie, nodig voor een veilige hechting. Slecht gedoseerde oersoep leidt tot wantrouwen in de primaire verzorgers en een steeds terugkerende FFF-reactie (*flight-fight-freeze*). De spreker vraagt aandacht voor die specifieke groep van ernstig beschadigen, met name

diegenen met een gedesorganiseerde en vermijdende gehechtheid, die niet meer resoneren op zorg. Hij illustreert dit met de ons wel bekende scènes uit de film *Paris Texas* en *Festen*. De dag is nauwelijks begonnen of we krijgen al een ontvullende *take-home message* mee: maak de werkelijkheid voor deze groep van cliënten niet mooier dan deze is. Voor hen is echte intimiteit niet meer mogelijk. Psychotherapie dient dan eerder te gaan om het leren omgaan met deze werkelijkheid.

Frans Schalkwijk neemt ons vervolgens mee naar het thema schaamte, de basis van vrijwel alle intimiteitproblemen. Het wordt een positiever, intiem betoog. In de basale drijfveren tot menselijk contact spreekt hij, naast FFF als reactie, ook van zoekstelsel woede, lust, zorg en spel; manieren om het intense verlangen om iets met de ander te willen, na te streven. Dit wordt ook zichtbaar en voelbaar in het therapeutisch contact. Intimiteit wordt vertaald als vooral lichamelijke. Eerst als sensualiteit, later als de schaamte haar intrede doet, verschuivend naar seksualiteit. Denk aan het moment dat het kind speelt met eigen genitaliën, en de ouder wegstijgt. Door dit niet spiegelen van de ouder registreert het kind: ›Hé, dit is dus anders›. Schaamte in tegenstelling tot schuld is meer lichamenlijk en overvalt. Voor schaamte is de ander niet nodig, maar die aanwezigheid van de ander versterkt het gevoel wel.

In therapie zijn roept per definitie schaamte op, en schaamte is een grote bron van weerstand. Als therapeut is het de kunst aan te sluiten bij, compassie te krijgen voor het kind dat de cliënt was. Het is niet te sturen dat intimiteit ontstaat in de therapiekamer. Het is een hopen dat er momenten van intimiteit ontstaan. Op die momenten van ontmoeting is het de uitdaging als therapeut te zwijgen, ›het er te laten zijn›. Als het toch woorden krijgt, een menselijke fout die ook de spreker in zijn werk als therapeut over-

komt, verschijnt de schaamte en maakt dit de intimiteit kapot.

Evi Henderikx spreekt als ervaringsdeskundige over intimiteit in de therapeutische relatie. Lang had zij in therapie intimiteit gemeden, vanwege de schaamte. Hoe belangrijk veiligheid in de therapeutische relatie voor haar voorwaarde was om de onveiligheid te durven gaan voelen. Deze relatie zelf acht zij zo veel belangrijker dan de methodiek. Intimiteit bespreken begint bij intimiteit (lichamelijk) voelen. Dit werkt pas echt herstelbevorderend. Een zeer waardevol einde van de ochtend en voer voor discussie tijdens de lunch in het prachtig verbouwde Singer met zicht op de door Piet Oudolf ontworpen tuin en de mogelijkheid tijdens de lunch de expositie *De laatste impressionisten* te bezoeken.

Marit Kool vertelt ons over behandeling van depressie en persoonlijkheidsstoornissen vanuit de schematherapie. Ze houdt een positiever pleidooi dan Martin Appelloo. Zo spreekt ze onder andere over *limited reparationing*, dit vanuit een veilige therapeut-cliëntrelatie.

Jan Rudolph de Lorm blijkt een gave voor intimiteit met de zaal te hebben. Zijn kunsthistorische intermezzo's gedurende de dag zijn sprankelend, een lust voor onze zintuigen. Hij geeft ons mee dat kunst evenzo een spiegel is van wat je zelf denkt en voelt.

Ellen Aptroot houdt een verhaal vanuit het systeemdenken over de intimiteit in de partnerrelatie; de binnenste- (zelfreflectie) buiten (naar de ander) cirkel. Hoe dient er overeenstemming te komen over belangrijke gebieden als geld, seks en kinderen? Hier kunnen niveauverwarringen over ontstaan. De dynamiek tussen enerzijds behoefte aan verbondenheid tegenover de wens tot zelfbepaling, en hoe dit krachtenspel verandert bij stress. Ze spreekt beeldend over de rem en het gaspedaal. Ze durft *De denker* van Rodin in beweging te brengen, spelend met een jojo in de hand, naast de bekende houding van vertraging en zelfreflectie. Ook wij als

publiek worden uitgenodigd tot momenten van zelfreflectie met speelse verwijzing naar een binnenstebuiten gesprek met de partner als we eenmaal thuis zijn deze avond.

Tot slot Douwe Draaisma. Hij neemt ons in hetzelfde tempo mee in de wereld van erotische dromen en seksuele fantasieën. Vele interessante weetjes die de intimiteit in de relatie kunnen beïnvloeden, zoals dat slechts 1 op de 20 van onze erotische dromen over de partner gaat.

De voorzitter sluit de dag af verwijzend naar werk van de impressionist Seurat: een dag van uiteenlopende lezingen met elk hun eigen terminologie, methoden en stijl, als verschillende gekleurde stipjes een geheel vormend. Een geheel in intimiteit die we terugzien bij de impressionisten. Jan Rudolph de Lorm nam ons deze dag kleurrijk mee in alle verschillende fasen bij de impressionistische stroming, beginnend bij een verstild moment, een impressie à la Emile Claus, via het mooier willen maken van de werkelijkheid, gevolgd door melancholie, en verbeelding van verdriet zelf en eindigend in vrijheid, spelen, het vrolijke leven van de jaren twintig. Complimenten voor dit prachtig in elkaar vervlochten programma.

Veel nieuws in een vertrouwde context

Verslag van

UCL-congres 'The repression & abandon of Oedipus: oedipal situations in life, distress and disorder'

[London, 30 november-2 december 2018]

JOS VAN MOSEL

De University College of London organiseert jaarlijks in het eerste weekend van decem-